

Ірина ЛИХАНОВА

Бібліографічна діяльність в Україні: 50 – 70-ті рр. ХХ ст.

У статті висвітлюються засади формування розвиненої системи національної бібліографії України. Розглядається система показників державної бібліографії України, розкривається співвідношення національної бібліографії з радянською державною бібліографією.

Напрацювання системи поглядів на національну бібліографію (НБ) можливе тільки на основі критичного осмислення і використання вітчизняного і зарубіжного досвіду. Досвід науково-практичної діяльності в бібліографії, методика роботи над національними бібліографічними репертуарами в республіках колишнього Союзу, наявна структура державних бібліографічних показників, запроваджена методика складання довідкового апарату, сформовані правила бібліографічного опису друкованої продукції в органах державної бібліографії утворюють теоретичне і практичне підґрунтя для розвитку бібліографознавства в Україні. Радою Міжнародної Асоціації академій наук (МААН) було порушено питання про доцільність проведення спільними зусиллями академій досліджень з історії радянського періоду з метою узгодження позицій з цих проблем¹. Особливо важливим є розуміння суті національної бібліографії не тільки як засобу обміну і збагачення досягнень культури, а й інформаційного забезпечення розв'язання економічних і політичних проблем – як на рівні кожної суверенної держави, так і їх взаємодії. Створення української НБ попри цих умов є нереальним.

За радянських часів державна бібліографія частково виконувала завдання національної бібліографії. На той час система посібників державної бібліографії тією чи іншою мірою відбивала економічну, політичну, соціальну реальність суспільства і найбільш повно відображала друковані матеріали. В УРСР склалася система державної бібліографії, що включала поточну, ретроспективну та бібліографію екстеріорикі².

5–9 жовтня 1965 р. проходила Всесоюзна нарада з питань ретроспективної бібліографії. Нарада визнала, що першочерговим завданням у республіках є створення загальної ретроспективної бібліографії літератури, що була видана за роки радянської влади. Водночас можна було вести облік літератури, виданої до Жовтневої революції, але ця робо-

та не повинна затримувати рішення першого, більш важливого завдання³. Таким чином, перевага надавалася створенню ретроспективної бібліографії літератури, виданої за радянських часів.

Нарада висловилася за створення ретроспективних бібліографій на основі загальних принципів (з урахуванням специфічних особливостей історичного розвитку і національної культури республіки, а також досвіду бібліографічної роботи). Так, при складанні бібліографії за часів радянської влади рекомендувалося включати твори друку незважаючи на мову, якою вони були видані на території, у межах якої проводився облік в органах поточної державної бібліографії. Крім того, у спеціальному розділі бібліографії допускався облік літератури, виданої в інших республіках, але мовою даної республіки.

Всесоюзна книжкова палата очолила роботу зі створення ретроспективної бібліографії книг радянського періоду. Нею у 1965 р. було розроблено «Положення про ретроспективну загальну бібліографію друкованих творів, виданих у союзних і автономних республіках СРСР за часів Радянської влади», доповнено «Положення про ретроспективну загальну бібліографію друкованих творів, виданих у союзних і автономних республіках за дореволюційний період»⁴.

У Положенні підкреслювалося, що ретроспективні бібліографії, які видаються в республіках, є частинами союзної ретроспективної загальної бібліографії, тому основні принципи їх складання мають бути єдиними. Складає дану бібліографію книжкова палата республіки у співпраці з державною республіканською бібліотекою, науковими бібліотеками та науковими установами. Основною базою створення ретроспективної бібліографії є органи поточної державної бібліографії республіки. Крім того, можуть використовуватися фонди і каталоги бібліотек, літописи, показники Всесоюзної книжкової палати. У бібліографії обліковуються книги, періодичні видання, ноти, друкована графіка, мапи.

Лиханова Ірина Геннадіївна, аспірантка НБУВ.

Для ретроспективної бібліографії були встановлені хронологічні, мовні та територіальні межі відбору творів друку. Початковий хронологічний відлік облікового періоду бібліографії визначається часом установа радянської влади на території республіки. До бібліографії включаються твори друку (незважаючи на мову), що видавалися на території, в межах якої проводився облік в органах поточної державної бібліографії відповідних періодів, та твори друку мовою даної республіки, що були видані в інших республіках. Таким чином, в основу ретроспективної бібліографії творів друку радянського періоду було покладено територіальний і мовний принципи.

Завдання ретроспективної загальної бібліографії творів друку, виданих у дореволюційний час, визначалися як облік видань, що відбивали розвиток і досягнення національної культури; інформування про ці видання з метою надання допомоги науковим працівникам, бібліотекам і науковим закладам у розшуку необхідної їм літератури.

Базою для створення даної бібліографії є фонди і каталоги наукових бібліотек, книжкової палати республіки та провідних бібліотек Радянського Союзу. Бібліографію складають державна республіканська бібліотека та республіканська книжкова палата. До підготовки бібліографії залучаються наукові бібліотеки та наукові заклади. В бібліографії мають обліковуватися книги, періодичні видання, ноти, мапи, друківана графіка.

Обсяг бібліографії визначається хронологічними, мовними і територіальними межами відбору матеріалу. Початкова (нижня) хронологічна межа встановлюється залежно від виходу першої книги, верхня – від дати встановлення радянської влади в республіці.

За Положенням, у бібліографії обліковуються такі твори друку:

- видані в межах сучасної території республіки, незважаючи на мову;
- видані мовою республіки в інших районах дореволюційної Росії;
- видані за межами дореволюційної Росії, якщо авторами є представники народу, що населяє дану республіку; є пам'ятками культури; якщо вони присвячені боротьбі цього народу за соціальну та національну свободу.

Отже, в ретроспективній бібліографії виділялися два періоди – дореволюційний і радянський. Відповідно до цих періодів визначалися і різні принципи будови ретроспективної бібліографії: у дожовтневий – територіальний, мовний принципи, вводиться екстеріорика за авторською та змісто-

вою ознаками; у радянський – територіальний і мовний. Мовою республіки визначалася мова народу, іменем якого було названо дану республіку.

У Положенні про ретроспективну бібліографію дожовтневого періоду ставиться завдання обліку друківаних видань, які відбивають розвиток і досягнення національної культури. Проте ретроспективна бібліографія, що будувалася за цими принципами, не давала повної об'єктивної картини розвитку національної культури. За межами бібліографії залишалися твори національними мовами, що видавалися за кордонами Російської імперії. Також виключалися твори національних авторів і ті, що присвячувалися боротьбі даного народу за соціальну і національну свободу. З цього випливає, що твори, присвячені історії, культурі тощо даного народу, не повинні включатися до ретроспективної бібліографії. Не враховувалися при складанні бібліографії і твори, присвячені даному народу, що видавалися в Російській імперії. Твори національних авторів, написані не національною мовою, що видавалися в державних кордонах Росії, так само не потрапляли до бібліографії.

Згідно з Положенням до бібліографії не включалася література релігійна, містична, бульварна, література, яка втратила наукову цінність. Такі змістові обмеження також не сприяли повноті відображення матеріалів у ретроспективній бібліографії.

У Положенні про ретроспективну бібліографію дожовтневого періоду знаходимо всі ознаки, за якими в сучасному бібліографознавстві визначається національна бібліографія України, зокрема ретроспективна: мовна, територіальна, авторська, змістова. Але ці принципи застосовувалися обмежено: мовний (твори мовою республіки, видані в межах Російської імперії, за сучасною концепцією – в усьому світі), територіальний (твори, видані в сучасних кордонах республіки будь-якою мовою, за сучасною концепцією – твори всіма мовами, видані на території сучасної України), авторський (твори представників даного народу, що вийшли за кордонами Російської імперії, відповідно – твори, авторами яких є українці, українські установи, заклади, організації та об'єднання, видані в усьому світі всіма мовами незалежно від змісту), змістовий (твори, що присвячені боротьбі народу за соціальну і національну свободу, видані за кордонами Росії – твори про Україну та її народ, видані в усьому світі всіма мовами).

Поза ретроспективною бібліографією радянського періоду залишалися видання мовою даної республіки, які видавалися за межами СРСР; видання, присвячені республіці, видані в межах СРСР та інших країнах; твори представників народу даної

республіки, видані різними мовами в СРСР та інших країнах.

За Положеннями про ретроспективну бібліографію радянського і дожовтневого періодів обліку підлягають тільки друковані матеріали (книги, мапи, ноти, друкована графіка).

На основі Положень про ретроспективну бібліографію книжкові палати у співпраці з республіканськими бібліотеками створили чимало бібліографічних репертуарів книг. Але, як видно з даних, наведених Б. А. Семеновкером, різниця в рівні розвитку ретроспективної бібліографії у республіках досить значна⁵. В Україні створено лише один універсальний ретроспективний покажчик радянських книжок за 1942 – 1944 рр.⁶ з метою заповнити прогалини в бібліографуванні продукції, виданої за роки Великої Вітчизняної війни. До покажчика включено книги, що вийшли в територіальних межах УРСР, а також книги українською мовою і українських авторів, які були надруковані в Москві і на території інших республік СРСР. Сюди слід додати ще три кумулятивні щорічники за 1945, 1954 і 1955 рр.⁷ Дещо кращий стан ретроспективної бібліографії книг, виданих до революції, але й тут є досить багато прогалин. Це стосується в першу чергу Наддніпрянської України, яка входила до складу царської Росії.

У 50-х роках Книжкова палата УРСР працювала над створенням посібників ретроспективної бібліографії, насамперед періодичних видань (у 1956 р. вийшла бібліографія «Періодичні видання УРСР. 1918 – 1950. Журнали»⁸, у 1964 р. – «Періодичні видання УРСР. 1951 – 1960. Журнали»). Покажчики включають журнали, видані на території радянської України за період з 1918 по 1960 рр., і журнали, які вийшли в Молдавській РСР у 1924 – 1940 рр. (період, коли Молдавська РСР входила до складу УРСР як автономна республіка). Крім журналів, до покажчика включено продовжувані видання – «Наукові записки», «Праці», «Бюлетені» тощо, а також інформаційні списки, списки літератури, що надійшли до бібліотек; каталоги кінофільмів, програми радіопередач, програми театрів та інших закладів; монографії, які є окремими випусками продовжуваних видань; нумеровані збірники та альманахи, що виходили періодично, в тому числі склографовані і машинописні матеріали; видання українських закладів і організацій, що були надруковані в Москві і Ленінграді. Принципи відбору матеріалу, якими керувалася Книжкова палата УРСР, розходилися з принципами Всесоюзної книжкової палати, яка вважала, що поняття «періодичне видання» українською палатою трактується дуже широко. На думку Книжкової палати УРСР, республіканські

книжкові палати, на відміну від Всесоюзної, повинні включати до ретроспективних покажчиків періодики широке коло видань, у тому числі усі відомчі і малотиражні видання, що в різні роки не були зареєстровані в органах поточної бібліографії.

У 1965 р. вийшов покажчик «Періодичні видання УРСР. 1917 – 1960. Газети». Він містить описи газет, що вийшли всіма мовами в межах УРСР. До покажчика включено радянські газети, що видавалися в УРСР з березня 1917 р. по грудень 1960 р., газети Західної України – з 1939 р., Закарпатської України – з 1945 р., Кримської області – з 1954 р.

Було видано тематичні ретроспективні покажчики: Українська радянська культура за 40 років (1917 – 1957). Бібліографічний покажчик літератури. Вип. 1 (Освіта, наука, література, літературознавство і критика). – Х., 1960. – 418 с.; Українська радянська культура за 40 років (1917 – 1957). Бібліографічний покажчик літератури. Вип. 2 (Мистецтво, культурно-освітня робота, радіомовлення, телебачення, преса, книговидавнича справа і книжкова торгівля). – Х., 1957. – 404 с.

У 1958 – 1960 рр. вийшов у світ покажчик «Художня література, видана на Україні за 40 років» у двох частинах⁹. У ньому подано зведену бібліографію художніх творів українською, російською та іншими мовами, які були видані в УРСР.

Ретроспективні покажчики укладали і бібліотеки. Якщо Книжкова палата готувала зведення книг чи періодичних видань, випущених на території республіки, то бібліотеки – друковані каталоги своїх книжкових колекцій та книгосховищ¹⁰. Такі самі каталоги видавали й наукові бібліотеки деяких університетів, наприклад: «Книги Петровской эпохи Центральной научной библиотеки Харьковского университета» (Х., 1972).

Поряд з виданнями ретроспективних покажчиків Книжкова палата складала спеціалізовані картотеки бібліографічно-довідкового характеру. У 1963 р. колектив авторів Харківського бібліотечного інституту і Книжкова палата підготували ретроспективну картотеку «Бібліографія бібліографії УРСР. 1917–1960 рр.», яка охоплює до 35 тис. назв бібліографічних покажчиків, що видані з прикнижковою і внутрішньокнижковою бібліографією. Картотека охоплювала видання, що вийшли в межах республіки¹¹.

З 60-х років Палата працює над покажчиком «Книга УРСР. 1917 – 1976 рр.», згідно з «Положенням про ретроспективну загальну бібліографію друкованих творів, виданих в союзних і автономних республіках СРСР за роки Радянської влади». Нею підготовлено п'ятитомний покажчик. Але це видання було припинено¹².

У 1971 р. вийшов каталог С. О. Петрова «Книги громадянського друку, видані на Україні. XVIII – перша половина XIX»¹³. Він містить відомості про книги із різних галузей від початку впровадження громадянського друку до 1860 р. і включає опис майже двох тисяч книг, виданих на території України (в адміністративних кордонах УРСР), надрукованих громадянським шрифтом. Сюди віднесено всі видання, які мають п'ять і більше сторінок тексту.

Розташування матеріалів у каталозі – алфавітне, переважна більшість книг описана *de visu*. Особливості окремих видань визначено в анотаціях. Анотації розкривають також зміст більшої частини книг, а подекуди містять і оцінку видань. Це важливо, оскільки майже всі книги, включені до каталогу, є бібліографічною рідкістю. У примітках є посилання на джерела, звідки взято опис тих чи інших видань. Каталог має допоміжні покажчики – іменний, систематичний, хронологічний, міст і друкарень та бібліографічних покажчиків, використаних при складанні каталогу. У вступній статті розглядається історія виникнення й розвитку громадянського друку в Україні.

Ретроспективна державна бібліографія в республіках Радянського Союзу порівняно з поточною до середини 60-х років не мала єдиних організаційно-методичних центрів. У різні періоди нею займалися універсальні і багатогалузеві наукові бібліотеки, книжкові палати, наукові установи. Це спричинилося до того, що покажчики ретроспективної державної бібліографії створювалися за різними методичними принципами.

На нараді 1965 р. було наголошено, що репертуарні покажчики книг, що складаються в союзних республіках, мають бути частиною загальносоюзного репертуару. Для цього рекомендувалося республіканським книжковим палатам і бібліотекам, по-перше, окрім опису видання мовою оригіналу давати переклад основних елементів бібліографічного опису, передмови, змісту і рубрик схеми класифікації російською мовою. По-друге, складати дані покажчики за єдиними теоретико-методичними принципами. Така настанова свідчить про те, що загальносоюзний репертуар розглядався як сума республіканських покажчиків, створених за уніфікованою методикою. Але на практиці цього важко було додержувати з огляду на особливості історичного розвитку народів окремих республік Радянського Союзу.

Так, наприклад, концепція ретроспективної бібліографії у Литовській РСР, що базувалася на комплексі ознак: територіальній, мовній, змістовій та авторській¹⁴ – була подібною до концепції Ук-

раїнського бібліографічного репертуару (УБР) 20-х років, яка знайшла відображення в резолюції Першої конференції наукових бібліотек України¹⁵, у працях М. І. Сагарди¹⁶, Ю. Ю. Ковалевського¹⁷.

Отже, ретроспективні покажчики, що видавала Книжкова палата УРСР, на відміну від інших республік Радянського Союзу, будувалися за територіальним принципом. З 1952 р. Книжкова палата УРСР одержувала один безплатний (контрольний) примірник кожного видання, надрукованого на території УРСР, незалежно від мови, тиражу і способу друку. Він був базою державної бібліографічної реєстрації та централізованої каталогізації. На його основі здійснювалася державна статистика друку УРСР. Після виконання всіх цих функцій контрольний примірник передавався до Архіву друку УРСР на довічне зберігання.

На початок 70-х років у республіках колишнього Радянського Союзу склалася однотипна система покажчиків державної бібліографії, що будувалися за територіально-державним принципом і відображали всі види друкарської продукції: книги, видання образотворчого мистецтва, статті та інші матеріали із журналів, продовжувані видання, газети. Досягнутий рівень дав можливість Всесоюзній книжковій палаті розробляти регламентуючі документи, спрямовані на уніфікацію основних принципів, методів і форм поточної та ретроспективної бібліографії у державі загалом, у тому числі і в союзних республіках.

Видання державної бібліографії в Україні являли собою систему, яка охоплювала матеріали, видані на території республіки, незалежно від тематики і мови. Ця система видань державної бібліографії включала сім літописів з усіх основних видів друку: «Літопис книг», «Літопис періодичних видань УРСР», «Літопис нот», «Літопис образотворчих видань», «Літопис журнальних статей», «Літопис газетних статей», «Літопис рецензій». Зазначені літописи, доповнюючи аналогічні видання Всесоюзної книжкової палати за рахунок більш вичерпної реєстрації творів друку, виданих на території УРСР, були невід'ємною складовою загальносоюзної системи видань державної бібліографії. З 1958 р. виходив двотижневий бібліографічний бюлетень «Нові книги УРСР».

Екстеріорика відображалась у покажчику «Українська РСР у пресі СРСР і зарубіжних соціалістичних країн» (до 1980 р. – «Українська РСР у виданнях республік Радянського Союзу і країн соціалістичної співдружності»), який щорічно складався спільно з Державною бібліотекою України і надавав бібліографічну інформацію про книги, журнальні і газетні

статті, рецензії, образотворчі видання і ноти, що належали українським авторам, а також рецензії на їхні твори, видані поза межами України.

У виданнях державної бібліографії відображалася бібліографічна інформація про майже всі друковані видання, які виходили в Україні, за винятком географічних карт (вони реєструвалися тільки Всесоюзною книжковою палатою), промислових каталогів, стандартів окремих підприємств і описів винаходів (реєструвалися всесоюзними органами інформації). Автореферати дисертацій і видання шрифтом Брайля бібліографувалися в «Літопису книг». Відсутність обліку і бібліографування кіно-, фото-, фотодокументів пояснювалася тим, що закон про обов'язковий контрольний примірник в Україні на ці документи не поширювався¹⁸. Бібліографічний облік був орієнтований тільки на друковані видання. Таке широке завдання, що його на сучасному етапі ставить перед собою національна бібліографія, як всеохоплюючий облік найрізноманітніших видів документів, у тому числі рукописних та документів на різних носіях, перед бібліографією не ставилося. Не ставила перед собою завдання відображати рукописні матеріали і ретроспективна бібліографія.

У ретроспективній бібліографії, що також базувалася на територіальному принципі, не враховувалися особливості історичного розвитку українського народу. Ретроспективні показники, створені за територіальною ознакою, не можна вважати повними. Сучасний підхід спрямовано на найоб'єктивніше, реалістичне визначення поняття «національна книга» з огляду на всі особливості історичного розвитку українського народу. Саме в разі такого підходу визначення меж національної приналежності української книги спирається на певну сукупність ознак, серед яких – мовна, територіальна, авторська, змістова.

Бібліографія екстеріоріки в УРСР ґрунтувалася на авторській та змістовій ознаках. Бібліографія екстеріоріки не враховувала матеріали українською мовою, видані в СРСР та зарубіжних країнах, матеріали за змістовою та авторською ознаками, видані поза межами СРСР (враховувалися тільки видання країн соціалістичної співдружності).

НБ охоплює облік двох груп видань за територіальною ознакою: видання, що вийшли у межах певної держави, та видання, що вийшли за межами даної держави. Облік видань, що вийшли у межах даної держави, збігається із завданнями державної бібліографії. Видання, що вийшли за межами даної держави, належать до національної культури через те, що вони: видавалися національною

мовою; автори є представникам даної нації; за змістовою ознакою присвячувалися даній нації.

За сучасною концепцією, державна бібліографія є частиною національної бібліографії¹⁹. Функціонально поточна національна бібліографія (ПНБ) та ретроспективна національна бібліографія (РНБ) органічно неподільні і є двома підсистемами, об'єднаними спільністю мети. ПНБ значно оперативніша, спирається на закон про обов'язковий примірник і будується на основі державно-територіального принципу обліку документів. Вона може бути ототожнена з державною бібліографією, котра є складовою частиною НБ.

Сучасний етап розвитку ПНБ зумовлений реалізацією рекомендацій Міжнародного конгресу з національної бібліографії, який був проведений ЮНЕСКО в Парижі (1977 р.). Його матеріали – це тривала за часом програма розвитку ПНБ з точки зору її організації, принципів, обліку інформаційної продукції, що випускається в країні, форм її реалізації, об'єктів і методів бібліографування.

Конгрес розглянув питання про обов'язковий примірник, що становить юридичну базу для збирання, зберігання та обліку національної друкованої продукції. Основоположним принципом обліку ПНБ, як і в попередніх рекомендаціях ЮНЕСКО, було визначено територіальний. Проте країнам, які послуговувалися іншими принципами (мовний, комплексний), було запропоновано документи, що виходять за межами країни, бібліографувати окремо від масиву вітчизняної продукції, щоб запобігти дублюванню бібліографічної інформації у рамках програми «Універсальний бібліографічний облік» (УБО). Поза даною моделлю, після ризику, було виділено екстеріоріку. І це ще раз підкреслює сучасне розуміння ПНБ як державної бібліографії. Запропоновану спеціалістам східноєвропейських країн «Динамічну модель охоплення документів у ПНБ» було рекомендовано ЮНЕСКО для використання у міжнародному масштабі²⁰. У рекомендаціях Міжнародного конгресу (1977 р.) складовою частиною національного бібліографічного обліку було визначено ретроспективну національну бібліографію (РНБ). З одного боку, зважаючи на документальні масиви за великі хронологічні періоди, РНБ виконує функцію довготривалого зберігання інформації про документи, з іншого – виконуючи універсальне підсумовування знань, відображених у документах, сприяє вивченню культурної спадщини, тобто виступає чинником розвитку національної культури та її взаємозв'язків з культурами інших народів.

Як специфічні засоби бібліографічного моделювання національні репертуари відображають розви-

ток народу і держави в усіх галузях суспільного життя, а також внесок даного народу в загальну скарбницю світової цивілізації. Вони розкривають важливу частину єдиного бібліотечного фонду кожної країни, створюють підґрунтя для розвитку всіх інших видів бібліографії, здійснення бібліографічного пошуку, довідково-бібліографічного обслуговування.

УБР розглядається як національна ретроспективна бібліографія, що включає в себе зібрані й систематизовані рукописні та друковані твори, з додержанням таких рівнів:

- ◆ щодо рукописних творів – згідно з визначенням проекту «Рукописна Україніка»;

- ◆ щодо друкованих творів:

- твори українською мовою незалежно від місця видання;

- твори всіма мовами, видані на території сучасної України;

- твори про Україну та її народ, видані в усьому світі всіма мовами;

- твори, авторами яких є українці, українські установи, заклади, організації та об'єднання, видані в усьому світі всіма мовами, незалежно від їх змісту.

Як підсумок можна зазначити, що у процесі еволюції органів державної бібліографії було сформовано певну раціональну структуру бібліографічних посібників, визначено систему допоміжних покажчиків і методику їх укладання. Державна бібліографія не була зорієнтована на повноту відображення матеріалу в загальних реєстраційних працях або на об'єктивність критеріїв його відбору в багатьох роботах, спеціалізованих за певною ознакою.

Методика опису в органах державної бібліографії постійно змінювалась, завдяки чому опис став більш раціональним, зорієнтованим на зміст видання, змінювався і порядок подання елементів записів, їх повнота, супроводження шифрами, предметними рубриками, визначниками виду друкованої продукції, засобу друку²¹.

Як зазначалося, в означений період у республіках колишнього Союзу проводилася робота зі створення національних бібліографічних репертуарів. Робота над репертуарами проводилася методом зведеного каталогу. В кінці 80-х рр. ХХ ст. у радянському бібліографознавстві утвердилося розуміння зведеного каталогу як національного бібліографічного репертуару, шлях до створення якого проходить через формування зведеного каталогу великих бібліотек. Саме за методом зведеного каталогу сьогодні здійснюється робота над створенням Українського бібліографічного репертуару²².

На сьогодні друкований національний репертуар книг, виданих рідною мовою, мають білоруси,

росіяни, вірмени, грузини, прибалтійські країни, майже всі середньоазійські²³. Україна, на жаль, відстає у цьому. Тільки сьогодні заповнюються величезні інформаційні лакуни. Так, уже закінчено підготовку п'ятого тому видання «Україномовна книга. 1798 – 1923», яку видає НБУВ. Бібліотеки інших відомств видають покажчики україномовної книги з власних фондів.

НБУВ розроблено концепцію програми «Формування баз даних національної бібліографії України» (2002 – 2006 рр.), головна мета якої – максимально повне, об'єктивне виявлення та облік рукописних і друкованих джерел, що так чи інакше стосуються України з Х по ХХ ст.; створення на цій документальній базі зводу рукописної, друкованої та електронної україніки. Новизна даної програми зумовлюється формуванням вперше в історії України НБ державно-національного змісту. Такий проект є принципово новим для вітчизняного бібліографознавства. Він ґрунтується на створенні інформаційно-бібліографічних баз даних про всі найважливіші рукописні та друковані джерела з Х по ХХ ст. і на цій основі передбачає:

- ◆ переведення в електронну форму вже існуючих друкованих праць НБ;

- ◆ створення баз даних НБ за періоди, не забезпечені поки що інформаційними ресурсами, з подальшим виданням бібліографічних праць як у друкованій (серія «Національна бібліографія України»), так і в електронній формі (електронні публікації);

- ◆ формування інтегрованого розподільного банку даних НБ з можливістю доступу в онлайн-режимі через мережу Інтернет.

Практичними результатами проекту буде створення баз даних рукописної, друкованої, електронної україніки; формування БД Національної бібліографії України з додержанням міжнародного комунікативного формату UNIMARC; забезпечення сумісності БД з інформаційними системами світового співтовариства.

Отже, досвід науково-бібліографічної діяльності радянських часів, методика роботи над національними бібліографічними репертуарами в республіках колишнього Союзу, наявна структура державних бібліографічних покажчиків, запроваджена методика складання довідкового апарату, сформовані правила бібліографічного опису друкованої продукції в органах державної бібліографії утворюють теоретичне і практичне підґрунтя для розвитку бібліографознавства в Україні і запровадження новітніх інформаційних технологій в українській національній бібліографії.

Примітки

¹ Заседание Совета Международной ассоциации академий наук (Киев, 11 нояб. 1994 г.) : Полный отчет // Вісн. НАН України. – 1995. – С. 35.

² Сводная таблица названий государственной ретроспективной библиографии / Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина. – М., 1984. – 54 л.; Состояние и тенденции развития общей ретроспективной библиографии и библиографического обслуживания специалистов в универсальных научных библиотеках. Вопросы библиотековедения : Сб. научн. тр. / Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина. – М., 1983. – 159 с.

³ Ретроспективная общая библиография в национальных республиках : Матер. совещ. по ретроспективной общей библиографии // Сов. библиогр. – 1966. – № 1 (95). – С. 3; *Фонотов Г. П.* Вопросы общей ретроспективной библиографии в национальных республиках // Сов. библиогр. – 1965. – № 6 (94). – С. 3–13; *Леончиков В. Е.* Система библиографической информации союзной республики: История, современное состояние, проблемы. – Мн., 1990. – 120 с.; *Кузнецова Н. В.* Государственная учетно-регистрационная библиография в СССР на современном этапе // Сов. библиогр. – 1967. – № 3. – С. 10–24; *Везирова Л. А.* Национальная библиография в многонациональном государстве: опыт Советского Союза // Актуальные проблемы библиотековедения и библиографии : Сб. докл., предст. на 36-ю сессию Междунар. федерации библиотеч. ассоц. (Москва, 1970 г.). – М., 1972. – С. 136–150.

⁴ Положение о ретроспективной общей библиографии произведений печати, изданных в союзных и автономных республиках СССР за годы Советской власти // Сов. библиография. – 1966. – № 1 (95). – С. 53–60; Положение о ретроспективной общей библиографии произведений печати, изданных в союзных и автономных республиках СССР за дореволюционный период // Там само. – С. 61–63.

⁵ *Семеновкер Б. А.* Непросто, но необходимо: (Об издании указателя русской и советской книги) // Сов. библиогр. – 1987. – № 5. – С. 15–19.

⁶ Літопис друку УРСР. Книги : Сист. покажч. За роки 1942, 1943, 1944. – Х., 1951. – 70 с.

⁷ Літопис друку УРСР. Книги : Сист. покажч. За 1945 рік. – К., 1948. – 172 с.; Щорічник книги УРСР. 1954 : Сист. покажч. – Х., 1955. – 126 с.; Щорічник книги УРСР. 1955 : Сист. покажч. – Х., 1956. – 127 с.

⁸ Періодичні видання УРСР. 1918 – 1950. Журнали : Бібліогр. довідник. – Х., 1956. – 464 с.; *Козлова А. И.* Работа Книжной палаты УССР в области ретроспективной библиографии // Сов. библиогр. – 1966. – № 1 (95). – С. 29–36; *Вытяжков В. Т., Корнейчик И. И.* Библиография периодики УССР // Сов. библиогр. – 1957. – № 46. – С. 135–138.

⁹ Художня література, видана на Україні за 40 років (1917 – 1957) : Бібліографічний покажчик. Ч. 1. Українська художня література. – Х., 1958. – 439 с.; Художня література, видана на Україні за 40 років (1917 – 1957) : Бібліографічний покажчик. Ч. 2. Російська художня література, література інших народів СРСР, література зарубіжних країн. – Х., 1960. – 540 с.

¹⁰ *Петров С. О.* Книги гражданской печати XVIII века: Каталог книг, хранящихся в ГПБ УССР / АН УССР; ГПБ. Отв. ред. В. И. Маслов. – К., 1956. – 302 с.; *Петров С. О., Бирюк Я. Д., Золотарь Т. П.* Славянские книги кирилловской печати XV – XVIII вв.: Описание книг, хранящихся в ГПБ УССР / АН УССР; ГПБ. Отв. ред. П. Н. Попов. – К., 1958. – 266 с.; *Петров С. О.* Книги первой четверти XIX века: Каталог книг, хранящихся в ГПБ УССР / АН УССР; ГПБ. Отв. ред. Ф. Я. Шолом. – К., 1961. – 400 с.; *Зданевич Б. I.* Каталог інкунабул / АН УРСР; ЦНБ. Упор. Г. I. Ломонос-Рівна. – К., 1974. – 252 с.; тощо.

¹¹ *Медведев Ю. Б., Шевцова И. П.* О работе Книжной палаты УССР имени Ивана Федорова по созданию сводной картотеки республиканских библиографических пособий. 1918 – 1972 гг. // Вопросы национальной библиографии второй степени в СССР : Сб. матер. по библиогр. второй степени. – Л., 1976. – Вып. 28. – С. 44–50; *Сороковская С. В.* Развитие библиографии второй степени в Украинской ССР // Там само. – С. 24–33.

¹² *Скачков В. Н.* Государственная библиография на Украине : (К 50-летию Книжной палаты УССР) // Сов. библиогр. – 1972. – № 2. – С. 24–31.

¹³ *Петров С. О.* Книги гражданского друку, видані на Україні. XVIII – перша половина XIX : Каталог. – Х., 1971. – 297 с.

¹⁴ Печать Литовской ССР. Государственная сводная библиография. 1940 – 1965. Т. 1., кн. 1–2. – Вильнюс, 1962 – 1964. – Т. 1, кн. 1. – XII, 816 с.; Т. 1, кн. 2. – XIX, 414 с.

¹⁵ Бібліотечний збірник: Праці першої конференції наукових бібліотек УРСР. – К., 1926. – Ч. 1. – С. 84–85.

¹⁶ *Сагарда М. I.* Основні проблеми Українського бібліографічного репертуара // Бібліотечний збірник. – К., 1927. – Ч. 3. – С. 43–59.

¹⁷ *Ковалевський Ю.* Бібліографія і український бібліографічний інститут. – К., 1919. – 16 с.

¹⁸ *Вовченко I. O.* Державна (національна) бібліографія України і міжнародні вимоги // Бібл. вісник. – 1994. – № 1. – С. 15.

¹⁹ *Омельчук В.* Національна бібліографія України: тенденції розвитку, проблеми розробки / Бібл. вісник. – 1995. – № 5. – С. 1–13; *Його ж.* Вступ // Україномовна книга, 1798 – 1916. Вип. 1: 1798 – 1885. – К. : Абрис, 1996. – С. XV–XVI; *Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики / Уклад. Г. М. Швецова-Водка, Г. I. Сілкова та ін.* – К. : Кн. пал. України, 1998. – С. 36; *Лиханова I.* Поняття національної бібліографії: історія розвитку // Наук. праці Нац. б-ки ім. В. I. Вернадського. – 2001. – Вип. 6. – С. 432–454; та ін.

²⁰ Coverage of documents in national bibliographies // International Cataloguing. – 1982. – Vol. 11, № 1. – P. 4–7; Государственные (национальные) библиографические указатели социалистических стран: Аннот. библиогр. указ. / ГБЛ и др. – М., 1984. – Ч. 1. – 104 с.; 1985. – Ч. 2. – 40 с.

²¹ *Сенченко Н. М.* Історія становлення та розвитку державної бібліографії України (1919 – 1969): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1999. – 17 с.; *Її ж.* Книжкова палата України. Становлення державної бібліографії. – К.: Кн. палата України, 1999. – 116 с.

²² *Троицкая И. М.* Проблема национального библиографического репертуара русской книги в СССР : Дис. ... канд. пед. наук: Утв. 30. 05. 84 / ЛГИК. – Л., 1983. – 223 с.; Положение о системе сводных каталогов в библиотеках СССР // Там само. – 1988. – № 2. – С. 59–62; *Слободяник М.* Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій. – К., 1995. – С. 121–122.

²³ Сводный каталог русской книги гражданской печати XVIII века. 1725 – 1800 / Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина и др. Сост. Е. И. Кацпржак, В. Т. Повалишина, И. М. Полонская и др. – М., 1962. – Т. 1: А – Й. – 1962. – 434 с.; Т. 2: К – П. – 1964. – 514 с.; Т. 3: Р – Я. – 1966. – 515 с.; Т. 4: Периодические и продолжающиеся издания. – 1966. – 287 с.; Т. 5: Указатели. – 1967. – 299 с.; [Т. 6]: Разыскиваемые издания. Уточнения. – 1975. – 191 с.; Книга Белоруссии. 1517 – 1917: Сводный каталог / Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина. Сост. Г. Я. Галенчанка, Т. В. Непорожная, Т. К. Радзевич. – Минск : БЭС, 1986. – 615 с.: ил.; Грузинская книга. Библиография. Т. 1–3. – Тбилиси, 1941 – 1964. – На груз. яз.; Библиографический указатель армянской старопечатной книги. 1512 – 1800: (С краткими опис. и примеч.) / Респ. б-ка Арм. ССР им. Ал. Мясникяна. – Ереван, 1963. – XIX, 308 с. – На арм. яз.